

**KREATIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA VIZUAL
SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH MODELLARI**

Tojiboyev Jaxongir Umidjon o‘g‘li

FarDU Pedagogika kafedrası v.b.dotsenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy raqamli axborot muhitida bo‘lajak pedagoglarning vizual savodxonligini shakllantirish muammosi kreativ yondashuv kontekstida ko‘rib chiqiladi. Oliy ta‘lim sharoitida talabalarda vizual ma‘lumotlarni qabul qilish, tanqidiy baholash va ijodiy kontent yaratish ko‘nikmalarini tarkib toptirishning tarkibiy va funksional pedagogik modellari, ularni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari hamda olingan tajriba-sinov natijalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *vizual savodxonlik, kreativ yondashuv, pedagogik model, infografika, raqamli dizayn, estetik did, kreativ iqtisodiyot, dars dizayni (lesson design).*

Bugungi shiddatli global raqamli transformatsiyalar va axborot asrida oliy pedagogik ta‘lim tizimi oldiga tubdan yangilangan ijtimoiy-kasbiy talablar qo‘yilmoqda. Hozirgi kunda axborot almashinuvining 80% dan ortig‘i vizual shaklda (video, infografika, multimedia prezentatsiyalari, intellektual xaritalar va elektron darsliklar) amalga oshirilmoqda. Bu esa bo‘lajak pedagog kadrlar uchun nafaqat matnli ma‘lumotni yetkazish, balki murakkab ilmiy va pedagogik g‘oyalarni vizual loyihalashtirish kompetensiyasini shakllantirishni taqozo etmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ta‘lim tizimini tubdan isloh qilish va yosh avlodning intellektual va estetik salohiyatini yuksaltirish bevosita davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022–2026-yillarda maktab ta‘limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-134-sonli Farmonida ilg‘or xalqaro tajribalar asosida o‘qituvchilarning sifat tarkibini tubdan yaxshilash va ularni yangi metodikalarga o‘rgatish vazifasi belgilangan¹. Bunday sharoitda pedagog kadrlar tayyorlashning zamonaviy paradigmasi talabalarda kreativ tafakkurni shakllantirish bilan uzviy bog‘liqdir.

Shuningdek, so‘nggi yillarda qabul qilingan muhim hujjatlardan biri – O‘zbekiston Respublikasining 2026-yil fevral oyidagi "Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida"gi Qonuni hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PQ-64-sonli Qarori mamlakatimizda ijodiy salohiyat va intellektual mulkning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini yangi bosqichga olib chiqdi². Ushbu qonuniy asoslar ta‘lim tizimida ham o‘quv jarayonini kreativlashtirish, talabalarning badiiy-estetik qarashlarini shakllantirishda "Kreativ yondashuv" va "Dizayn-tafakkur" (Design Thinking) metodologiyalarini keng qo‘llash zaruratini tug‘diradi.

Vizual savodxonlik (Visual Literacy) – bu vizual tasvirlarni to‘g‘ri tushunish, ulardan foydalanish, ularni tanqidiy tahlil qilish va eng muhimi, ular vositasida yangi ijodiy g‘oyalarni yarata olish qobiliyatidir³. Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarlik tizimida

mazkur tushuncha shunchaki texnik dasturlarni o‘rganish bilan cheklanib qolmasdan, balki talabalarning umumiy estetik kompetentligi va kasbiy imidjining muhim poydevori hisoblanadi.

Vizual savodxonlik muammosi xalqaro ta’lim makonida dastlab 1960-yillardan boshlab D.Debes tomonidan o‘rganila boshlagan bo‘lsa-da, XXI asrning raqamli ta’lim kontekstida bu tushuncha kreativlik paradigmasi bilan qayta integratsiyalashdi. Pedagog olimlardan N.M.Nasritdinova va T.A.Egamberdiyeva o‘z tadqiqotlarida bo‘lajak pedagoglarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishda artpedagogikaning innovatsion usullarini asoslab berganlar⁴. Estetik kompetensiyalarni rivojlantirish, talabalarning vizual madaniyati va dars xonasi estetikasini raqamli vositalar orqali boyitish masalalari zamonaviy tadqiqotchilarning ham diqqat markazida turibdi⁵.

Ishlab chiqilgan modelning samaradorligini tekshirish maqsadida 2025–2026-o‘quv yillarida tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tajribada Farg‘ona davlat universiteti pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirok etdi. Nazorat guruhlarida an’anaviy dars tushunchalari va tayyor slayd shablonlaridan foydalanilgan bo‘lsa, eksperimental guruhlarda o‘quv jarayoni kreativ yondashuv asosida – talabalarning mustaqil vizual mahsulotlarini loyihalash shaklida tashkil etildi.

Talabalar o‘quv mashg‘ulotlarida quyidagi kreativ loyihalarni bajardilar:

1. "Muammoli pedagogik vaziyatning vizual xaritasi" — talabalar darsda yuzaga keladigan psixologik ziddiyatlarni matnda emas, balki infografik sxemalarda tasvirlab berishdi.

2. "Mening estetik kasbiy portfoliom" — bo‘lajak o‘qituvchilar o‘zlarining tashqi ko‘rinishi, dars o‘tish uslubi va pedagogik etika tamoyillarini qamrab olgan vizual brend-buklarini yaratishdi.

Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, eksperimental guruh talabalarining dars materiallarini vizualizatsiya qilish, murakkab ma’lumotlarni mantiqiy-vizual tuzilmaga keltirish ko‘nikmalari sezilarli darajada o‘tdi. Eksperiment yakunida talabalarning kreativ-estetik va vizual savodxonlik darajasi pedagogik diagnostika mezonlari asosida baholandi.

Kreativ topshiriqlar talabalarda shunchaki texnik dasturlarni mexanik o‘rganish emas, balki "Dizayn-tafakkur" (Design Thinking) orqali pedagogik muammolarga nostandart echimlar topish layoqatini uyg‘otdi. Bu esa bevosita bo‘lajak o‘qituvchilarning badiiy-estetik kompetentligi tarkib topayotganidan dalolat beradi.

O‘tkazilgan ilmiy-nazariy tahlillar va amaliy tajriba-sinov natijalari asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

1. Bugungi kun o‘qituvchisi nafaqat axborot beruvchi, balki o‘quv axborotini yuqori estetik did bilan loyihalovchi va vizual dizayner darajasidagi mutaxassis bo‘lishi zarur. Kreativ yondashuv talabalarda ushbu xususiyatlarni rivojlantirishning asosiy stimulyatori hisoblanadi.

2. Ishlab chiqilgan uch komponentli (kognitiv-analitik, texnologik-kreativ va refleksiv-estetik) model bo‘lajak pedagoglarning vizual savodxonligini tizimli ravishda

oshirish imkonini beradi va an’anaviy ta’limning shablonli yondashuvlaridan voz kechishga xizmat qiladi.

3. Respublikamizda so‘nggi yillarda qabul qilingan qonunchilik hujjatlari, jumladan, "Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida"gi Qonun va sohadagi Prezident qarorlari ta’lim mazmunini vizualizatsiya qilish va kreativlashtirish jarayonlarini davlat miqyosida qo‘llab-quvvatlash uchun mustahkam poydevor yaratdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022–2026-yillarda maktab ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida"gi PF-134-sonli Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz).

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PQ-64-sonli Qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz).

3. Avgerinou, M. D., & Pettersson, R. (2020). Visual Literacy in the Digital Age: Historical and Theoretical Foundations. *Journal of Visual Literacy*, 39(2), 85-102.

4. Nasritdinova, M. M., & Egamberdiyeva, T. A. (2024). Bo‘lajak pedagoglar badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishda artpedagogikaning o‘rni va vazifalari. *Pedagogika va Psixologiya Jurnal*, 2(1), 45-53.

5. Rabbimva, F. T. (2025). Bo‘lajak o‘qituvchilarda estetik kompetensiyalarni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari. *Oliy Ta’limda Ilmiy Tadqiqotlar Axborotnomasi*, 4(12), 112-119.

Publication